

ضرب المثل‌های پرکاربرد فارسی برای غیر فارسی زبانان همراه با تصویر

دکتر عطیه کامیابی گل، زهرا سمائی، انسیه سلیمانی ویرانی

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی، فراروی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پایبندی به دین و سنت در مدیریت همه جانبه کشورها بسیار چالش برانگیز می‌نماید. از این رو، مطالعات و پژوهش‌های به روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و اندیشه‌های ناب و ژرف، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری علیه السلام می‌باشد.

جهانی شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی، اقتضا دارد که دانش پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم، با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند، گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

بالندگی مراکز آموزشی و پژوهشی، در گرو نظام منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و پژوهشی و به روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه، نشاط علمی مراکز آموزشی و پژوهشی را در پی دارد.

«جامعة المصطفی علیه السلام العالمية» به عنوان بخشی از این مجموعه، که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون آموزشی و پژوهشی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

مرکز بین المللی

ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام

فهرست

۸.....	پیش گفتار.....
۱۲.....	جدول علائم آوایی.....
۱۳.....	ضرب المثل‌ها.....
۱۴.....	۱. آب زیرگاه است.....
۱۵.....	۲. از آب گل آلود ماهی می‌گیرد.....
۱۶.....	۳. آبشان از یک جوی نمی‌رود/ نمی‌گذرد.....
۱۷.....	۴. آتش بیار معرکه شده است.....
۱۸.....	۵. آب‌ها از آسیاب افتاد.....
۱۹.....	۶. از تو حرکت از خدا برکت.....
۲۰.....	۷. از این ستون به آن ستون فرج است.....
۲۱.....	۸. از خجالت آب شد.....
۲۲.....	۹. از کوره در رفت.....
۲۳.....	۱۰. اشک تمساح می‌ریزد.....
۲۴.....	۱۱. آتش نخورده و دهن سوخته.....
۲۵.....	۱۲. آن قدر بایست که زیر پایت علف سبز شود.....
۲۶.....	۱۳. اشکش تو آستینش است.....
۲۷.....	۱۴. انکار از دماغ فیل افتاده است.....
۲۸.....	۱۵. آواز دهل شنیدن از دور خوش است.....
۲۹.....	۱۶. برایش تره هم خورد نمی‌کنند.....
۳۰.....	۱۷. بی مایه فطیر است.....
۳۱.....	۱۸. تنبل شاه عباسی.....
۳۲.....	۱۹. پته اش روی آب افتاد.....
۳۳.....	۲۰. تنبل نرو به سایه، سایه خودش می‌ایه.....
۳۴.....	۲۱. توفیق اجباری شد.....

۲۲. تو بدم، بمیر و بدم ۳۵
۲۳. جایی نمی‌خواهد که آب زیرش برود ۳۶
۲۵. جوجه را آخر پائیز می‌شمرند ۳۸
۲۶. جا تر است و بچه نیست ۳۹
۲۷. جور کسی را کشیدن ۴۰
۲۸. جایی که نمک خوری نمکدان مشکن ۴۱
۲۹. چشم روشنی ۴۲
۳۰. چاه کن همیشه ته چاه است ۴۳
۳۱. چه کشکی چه پشمی ۴۴
۳۲. چندان سمن است که یاسمن پیدا نیست ۴۵
۳۳. چوب توی آستینش کردند ۴۶
۳۴. چیزی که خوار آید، روزی به کار آید ۴۷
۳۵. چیزی که عوض دارد، گله ندارد ۴۸
۳۶. حاجی حاجی مکه ۴۹
۳۷. حرفش را به گرسی نشانند ۵۰
۳۸. حمام زنانه شد ۵۱
۳۹. حلوای لَن تَرانی تا نخوری ندانی ۵۲
۴۰. دروازه را می‌توان بست ولی دهان مردم را نمی‌توان بست ۵۳
۴۱. خر بیار باقلا بار کن ۵۴
۴۲. در هفت آسمان یک ستاره هم ندارد ۵۵
۴۳. دَرِی وَری می‌گوید ۵۶
۴۴. دنبال نخود سیاه فرستادند ۵۷
۴۵. دست و پایش را توی پوست گردو گذاشتند ۵۸
۴۶. دستش را توی حنا گذاشتند ۵۹
۴۷. دعوا سر لحاف ملا بود ۶۰
۴۸. ریش و قیچی را به دست کسی سپردن (ریش و قیچی دست شماست) ۶۱
۴۹. دل داده و قلوه گرفته است ۶۲
۵۰. دیگ به دیگ میگه روت سیاه ۶۳
۵۱. دو قورت و نیمش باقیه ۶۴
۵۲. دوستیش مثل دوستی خاله خرسه است ۶۵

۵۳. دوغ و دوشاب یکی است ۶۶
۵۴. دیواری از دیوار ما کوتاه‌تر ندیده است ۶۷
۵۵. رشته‌ها پنبه شد ۶۸
۵۶. رفت آبرو را درست کند، چشمش را هم کور کرد ۶۹
۵۷. رو که نیست سنگ پای قزوین است ۷۰
۵۸. ریشش را توی آسیاب سفید نکرده است ۷۱
۵۹. زاغ سیاه کسی را چوب زد ۷۲
۶۰. زبان خوش مار را از سوراخ بیرون می‌کشد ۷۳
۶۱. زیر کاسه، نیم کاسه‌ای است ۷۴
۶۲. زیوه به کرمان بردن ۷۵
۶۳. سبیلش را باید چرب کرد ۷۶
۶۴. سرش را مثل کبک زیر برف می‌کند ۷۷
۶۵. آفتابه خرج لجیم است ۷۸
۶۶. سنگ مفت، گنجشک مفت ۷۹
۶۷. قمیز درمی‌کند ۸۰
۶۸. شتر دیدی، ندیدی ۸۱
۶۹. فوت کوزه‌گری ۸۲
۷۰. شتری است که در خانه همه‌کس می‌خوابد ۸۳
۷۱. صابونش به جامه ما هم خورده است ۸۴
۷۲. فکر نان کن که خربزه آب است ۸۵
۷۳. قوز بالا قوز ۸۶
۷۴. کاسه کوزه را به سر بی‌گناه می‌شکنند ۸۷
۷۵. کج‌دار و مریز ۸۸
۷۶. کفگیر به ته دیگ خورده است ۸۹
۷۷. کینه شتری دارد ۹۰
۷۸. کلاه سرش گذاشتند ۹۱
۷۹. کلاهی را قاضی کن ۹۲
۸۰. فلفل نبین چه ریزه بشکن ببین چه تیزه ۹۳
۸۱. کلاهش پس معرکه است ۹۴
۸۲. گره از کارش باز شد ۹۵

۸۳. کلاهش پشم ندارد..... ۹۶
۸۴. مار از پونه بدش میاد، دم سوراخش سبز می‌شود..... ۹۷
۸۵. کله اش بوی قرمه سبزی می‌دهد..... ۹۸
۸۶. کوه به کوه نمی‌رسد، آدم به آدم می‌رسد..... ۹۹
۸۷. گاو نه من شیر ده..... ۱۰۰
۸۸. گریه دستش به گوشت نمی‌رسید، می‌گفت بو میداد..... ۱۰۱
۸۹. گریه را دم حجله کشتن..... ۱۰۲
۹۰. مگر شهر هرت است..... ۱۰۳
۹۱. گرگ بالان دیده است..... ۱۰۴
۹۲. مثل کنه می‌جسبد..... ۱۰۵
۹۳. مرغ، یک پا دارد..... ۱۰۶
۹۴. هر که بامش بیش، برفش بیشتر..... ۱۰۷
۹۵. مهره مار دارد..... ۱۰۸
۹۶. یا از این لب بام می‌افتد، یا از آن لب بام..... ۱۰۹
۹۷. می‌خواهد به سر کچل ما اُستاد شود..... ۱۱۰
۹۸. کج بشین و راست بگو..... ۱۱۱
۹۹. هر را از بر تشخیص نمی‌دهد..... ۱۱۳
۱۰۰. یک کلاغ، چهل کلاغ..... ۱۱۳
- منابع..... ۱۱۴

پیش گفتار

حفظ موجودیت فکری و فرهنگی هر ملتی و اشاعه و گسترش آن، به وسیله زبان هر کشور صورت می پذیرد و زبان فارسی از این امر مستثنی نیست. زبان فارسی قرن های متوالی زبان رسمی، فرهنگی و بین المللی بخش وسیعی از دنیای قدیم، از آسیای میانه تا آسیای صغیر و از بین النهرین تا شبه قاره هند بوده است. در این پهنه وسیع نه تنها ایرانیان بلکه غیر ایرانیان آن را با شور و شوق فراگرفته اند.

یکی از اهمیت های زبان فارسی، آمیختگی این زبان با فرهنگ اسلامی است و باعث شده که همه ساله افراد زیادی از سراسر دنیا برای آشنایی با این فرهنگ غنی، در پی یادگیری این زبان و فرهنگ باشند. یادگیری زبان فارسی در بین غیر فارسی زبانانی که به فرهنگ اصیل ایرانی - اسلامی علاقه مند هستند بسیار اهمیت دارد و بنابراین آموزش زبان فارسی و منابع آموزشی و راهکارهای گسترش این زبان نیز بسیار مهم هستند.

آنچه در منابع آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان مورد توجه بوده، آموزش چهار مهارت شنیدار، گفتار، خواندن و نوشتن است و به آموزش فرهنگ به عنوان مهارت پنجم کمتر توجه شده است.

یکی از ابعاد فرهنگ، فرهنگ عامه مردم یا فولکلور (Folklore) است که بخش مهمی از زندگی انسان را فرا می گیرد و به مجموع دانستی ها، اعتقادات، افسانه ها، ترانه ها، معماها، سنن و آداب توده مردم اطلاق می شود. یکی از شاخه های مهم فرهنگ عامه یا فولکلور، ادب شفاهی یا دانش عوام است که شامل گفتارهای عامیانه است و به ضرب المثل ها و اصطلاحات زبانی مربوط می شود.

ضرب المثل در بین اهل علم تعاریف مختلفی دارد. در یک تعریف کلی می‌توان گفت که ضرب المثل سخن کوتاهی است که به قصه‌ای عبرت انگیز یا گفتاری نکته آموز اشاره دارد و بازتابی از تجربه و اندیشه گذشتگان را در قالب پند و اندرز و حکمت در عباراتی کوتاه یا شعری نغز و پر معنا در دسترس مردم قرار می‌دهد. (ذوالفقاری، ۱۳۸۶).

یک بخش از آموزش فرهنگ و آشنایی با فرهنگ هر ملتی، یادگیری ضرب المثل‌ها و اصطلاحات رایج بین مردم آن کشور است. ضرب المثل‌ها جزء فرهنگ و ادبیات غنی هر ملتی است، زیرا آداب و رسوم، فرهنگ و ادبیات شفاهی را به صورت جملات ساده از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌کند. ادبیات غنی فارسی بیش از یکصد هزار ضرب المثل را در خود جای داده است که این ضرب المثل‌ها، معرف غنای ادبی زبان فارسی است. در بحث آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان، آموزش ضرب المثل‌ها همواره برای مدرسان محترم مسئله‌ساز بوده و انتخاب و تدریس ضرب المثل‌های پر بسامد، قابل تأمل بوده است. زبان‌آموزان غیرفارسی‌زبان نیز در هنگام یادگیری زبان فارسی، با ضرب المثل‌های بسیاری روبرو می‌شوند. امروزه بعضی از ضرب المثل‌ها کاربرد بسیار کمی دارند یا اصلاً به کار نمی‌روند. با بررسی منابع موجود، دریافتیم که در این زمینه، منبع به‌روز و کاربردی با هدف آموزش به غیرفارسی‌زبانان در دسترس نیست. این ضرورت، ما را بر آن داشت تا مجموعه‌ای پر بسامد و کارآمد برای فارسی‌آموزان و مدرسان گرامی فراهم آوریم.

ما در این مجموعه سعی کرده‌ایم تا با مطالعه فرهنگ‌های موجود، پژوهش و بررسی، مشورت با اهل فن زبان و ادبیات فارسی و متخصصان زبان‌شناس و نظرسنجی از طبقات مختلف بومی‌زبانان فارسی، پربسامدترین ضرب‌المثل‌های کاربردی در زندگی روزمره کنونی فارسی‌زبانان را انتخاب کنیم. یکی از ویژگی‌های این کتاب این است که پس از انتخاب ۱۰۰ ضرب‌المثل پرکاربرد، نکات مفیدی از جمله اطلاعات صوری (املائی)، آوایی (تلفظی)، معنایی (تعریف‌ها)، کاربردی (مثال‌ها)، ریشه تاریخی و معادل در زبان انگلیسی را در اختیار فارسی‌آموزان غیرفارسی‌زبان قرار داده‌ایم. همچنین هر ضرب‌المثل، آوانگاری شده تا فارسی‌آموزان بدون نیاز به معلم، بتوانند به صورت خودخوان از این کتاب بهره ببرند و مشکل تلفظی نداشته باشند؛ بدین منظور جدول آوانگاری (IPA) نیز در ابتدای کتاب فراهم شده است. ویژگی منحصر به فرد دیگر این کتاب، تصویرگری زیبا و موضوعی ضرب‌المثل‌ها است. در تصویرگری‌ها، سعی شده است ضرب‌المثل‌هایی که انتزاعی‌تر از بقیه هستند، انتخاب شوند تا وجود تصویر، فرایند یادگیری ضرب‌المثل را تسهیل و تسریع کند. خلق شخصیت‌هایی که در تصویرها طراحی شده‌اند، فضای کتاب را به عصر کهن و قدیم می‌برد و فارسی‌آموز را با فرهنگ پوشش و لباس مردمان ایران قدیم، نیز آشنا می‌سازد. رنگ‌آمیزی تصویرها به گونه‌ای است که ذهن فارسی‌آموزان را به نکته اصلی ضرب‌المثل سوق دهد. به این ترتیب، فرصتی را برای آشنایی آن‌ها با فرهنگ و ادبیات غنی ایران ایجاد کرده‌ایم تا از میان اقیانوس امثال و حکم فارسی، با تعدادی از آن‌ها که دارای بسامد بیشتری هستند، آشنا شوند.

آن چه که در باب اهمیت این کتاب می‌توان عنوان کرد، کاربرد ملی این کتاب در ایران و نیاز مبرم به آن در مراکز آذفای (آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان) سراسر دنیا می‌باشد که اثر را به نوعی کاربردی و ثمربخش نموده است.

امید است که این مجموعه هر چند کوچک، بتواند کتاب کمک آموزشی مفیدی برای فارسی‌آموزان و مدرسان گرامی‌باشد. در پایان باید اذعان داشت که این اثر مانند هر اثر جدید و ابتکاری، نیازمند فرصتی برای تکمیل و تکامل است که آن نیز با راهنمایی شما خواننده محترم امکان‌پذیر است. مشتاقانه منتظر دریافت بازخورد شما سروران گرامی هستیم.

شما می‌توانید از طریق ایمیل‌های

(samaeez@gmail.com)، (kamyabigol@um.ac.ir) با ما در ارتباط باشید.

باتشکر، مؤلفان

جدول علائم آوایی

در این جدول علائم آوانگار مربوط به حروف الفبای فارسی نمایش داده شده است:

نشانه‌های آوانگاری					
نشانه IPA	نشانه الفبای فارسی	نشانه IPA	نشانه الفبای فارسی	نشانه IPA	نشانه الفبای فارسی
F	ف	s	ث، س، ص	a	آ
G	ق، غ	j	ج	i	ای
K	ک	tʃ	چ	u	او
G	گ	h	ح، ه	æ	ـَـ
L	ل	x	خ	e	ـِـ
M	م	d	د	o	ـُـ
N	ن	z	ز، ذ، ض، ظ	ʔ	ا، ع
V	و	r	ر	b	ب
J	ی	ʒ	ژ	p	پ
Ow	اُو	ʃ	ش	t	ت، ط

